

การวิเคราะห์ตนเอง กับการประกันคุณภาพการศึกษา

ประดิษฐ์ มีสุข*

1 ความนำ

การวิเคราะห์ตนเองเป็นวิธีการสำคัญในการวางแผน ดำเนินการตามแผน และตรวจสอบตนเองหรือการประเมินตนเอง ซึ่งหน่วยประกันคุณภาพการศึกษา จะสะท้อนออกมาในรูปรายงานการศึกษาตนเอง หรือรายงานการประเมินตนเอง เป็นการวิเคราะห์ตนเองให้ทราบว่าองค์กรมีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไร รวมทั้งมีโอกาสและอุปสรรคจากภายนอกอย่างไร จะมีแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาอย่างไร ซึ่งต้องวิเคราะห์แต่ละดัชนีคุณภาพที่กำหนด และวิเคราะห์รวบยอดแต่ละองค์ประกอบคุณภาพ เพื่อให้ได้แนวทางพัฒนาแต่ละองค์ประกอบอย่างชัดเจน รวมทั้งอาจใช้วิเคราะห์ ภาพรวมขององค์กรด้วย

เทคนิคการจัดทำแผนและการวิเคราะห์ตนเองที่ใช้กันมาก คือ เทคนิคการวิเคราะห์แบบ SWOT (SWOT Analysis) และกลยุทธ์ในการพัฒนามีหลายกลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ SO/WO/ST/WT ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในข้อ 2 และ 3 ตามลำดับ

2 หลักการและแนวทางการวิเคราะห์ตนเอง

กลไกการประกันคุณภาพจำเป็นต้องมีการจัดทำรายงานการศึกษาตนเอง (SSR) หรือรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ในการจัดทำรายงานการศึกษาตนเองและ/หรือรายงานการประเมินตนเองจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ตนเองเสมอ

การวิเคราะห์ตนเองต้องการตรวจสอบผลการดำเนินงานในอดีต เพื่อนำมากำหนดปัจจุบันและอนาคต การวิเคราะห์ตนเองต้องวิเคราะห์ให้ครอบคลุมระบบการดำเนินงานทั้งหมด โดยยึดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินเป็นหลัก ในการวิเคราะห์ระบบการดำเนินงานควรให้ครอบคลุมปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และผลลัพธ์ ดังนั้น ดัชนีและเกณฑ์ต้องครอบคลุม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และผลลัพธ์ด้วย

การวิเคราะห์ตนเองต้องการหลักฐานและสารสนเทศยืนยัน หลักฐานและสารสนเทศต้องการเก็บข้อมูลที่เป็นระบบตามรอบการปฏิบัติงานปกติซึ่งจำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่วิเคราะห์หลักฐานและสารสนเทศตามดัชนีและเกณฑ์ รวมทั้งเก็บข้อมูลตามดัชนีและเกณฑ์อย่างเป็นระบบ การวางแผนเก็บข้อมูลต้องปรับให้เป็นปัจจุบัน วิเคราะห์ สรุปเป็นสารสนเทศ หลักฐานและสารสนเทศสามารถหาได้จากส่วนงานต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว

*รองศาสตราจารย์ ภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
กศ.ม(อุดมศึกษาและการฝึกหัดครู-เคมี)

การวิเคราะห์ตนเองที่รอบคอบ ควรมีคณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในแต่ละฝ่ายมาช่วยกันระดมความคิดเห็น การวิเคราะห์ตนเองควรใช้เทคนิค SWOT

3 เทคนิคการวิเคราะห์ตนเองแบบ SWOT

การตัดสินใจจุดอ่อน-จุดแข็ง ของการปฏิบัติงานพิจารณาตามดัชนีแล้วนำผลการปฏิบัติงานมาเทียบกับเกณฑ์ ถ้าทำได้ดีกว่าเกณฑ์ถือเป็นจุดแข็ง ถ้าด้อยกว่าหรือต่ำกว่าเกณฑ์ถือเป็นจุดอ่อน เมื่อรู้ดีแล้วต้องหาแนวทางกำหนดปัจจุบันและอนาคต คือ จุดอ่อนต้องแก้ไขและพัฒนา จุดแข็ง ต้องส่งเสริมให้แข็งยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ตนเองแบบ SWOT คือพิจารณา จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาสหรือภาวะเอื้ออำนวย (Opportunities) และอุปสรรคหรือภาวะคุกคาม (Threats) ดังแสดงตาม ตาราง 1

ตาราง 1 แสดงหลักการวิเคราะห์แบบ SWOT

ปัจจัย \ ผล	เชิงบวก	เชิงลบ
ภายในองค์กร	จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
ภายนอกองค์กร	โอกาส (O)	อุปสรรค (T)

จุดแข็งและโอกาสคือปัจจัยที่องค์กรจะนำมาเป็นประโยชน์เสริมสร้างให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น จุดอ่อน และอุปสรรคคือปัจจัยที่องค์กรต้องแก้ไข พัฒนาให้ดีขึ้น หรือขจัดให้หมดไป เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT ประกอบด้วย การรวมความคิดเห็น 3 วิธีการ คือ การระดมสมอง การใช้แบบสอบถามความเห็น และการตั้งผู้รับความคิดเห็น การระดมสมองมีปัจจัยที่สำคัญ 4 ปัจจัย ได้แก่ (1) การระดมสมองจากสมาชิก ที่มีวิสัยทัศน์ (2) มีบรรยากาศอิสระ มีความเสมอภาค เป็นกัลยามิตร (3) ต่างคนต่างเขียนเงียบๆ ในขั้นตอน (4) อภิปรายหาข้อสรุปในชั้นปลาย

4 ระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถาบัน

ระบบการประเมินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถาบัน มีขั้นตอนดังนี้

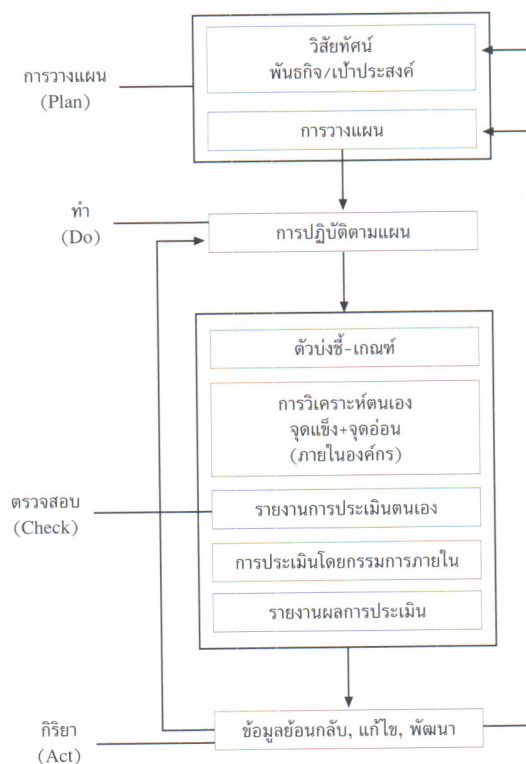
1. ขั้นการวางแผน (Plan) โดยนำปรัชญา/ปณิธาน/วัตถุประสงค์/วิสัยทัศน์/พันธกิจ และเป้าประสงค์ของสถาบันมาเป็นกรอบในการวางแผน
2. ขั้นทำ (Do) เป็นงานปฏิบัติตามแผน
3. ขั้นตรวจสอบ (Check) ประกอบด้วยขั้นตอนย่อยหลายขั้นตอน ได้แก่ กำหนดตัวบ่งชี้เกณฑ์การวิเคราะห์ตนเองเพื่อหาจุดแข็ง-จุดอ่อน จัดทำรายงานการประเมินตนเอง ประเมินโดยกรรมการภายใน รายงานผลการประเมิน
4. ขั้นกิริยา (Act) เป็นการนำผลการตรวจสอบและประเมินมาเป็นข้อมูลย้อนกลับ เพื่อแก้ไข พัฒนางาน โดยอาจปรับปรุงขั้นการปฏิบัติตามแผนใหม่หรือถ้าจำเป็นอาจต้องเริ่มปรับปรุงการวางแผน และถ้ามีความจำเป็นอาจต้องปรับปรุง วิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าประสงค์ใหม่ โดยใช้การตัดสินใจด้วยการใช้กลยุทธ์ SO/WO/ST/WT ตามรายละเอียดในตาราง 2 ความสัมพันธ์ระหว่างขั้นการวางแผน (P) ขั้นทำ (D) ขั้นตรวจสอบ (C) และขั้นกิริยา (A) แสดงในแผนภูมิรูป 1

ตาราง 2 แสดงการตัดสินด้วยการใช้กลยุทธ์ SO/WO/ST/WT

ภายนอก / ภายใน	จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
โอกาส (O)	กลยุทธ์ SO มาก-มาก สร้างงาน	กลยุทธ์ WO น้อยมาก พัฒนา
อุปสรรค (T)	กลยุทธ์ ST มาก-น้อย ใช้จุดแข็งชนะอุปสรรค	กลยุทธ์ WT น้อย-น้อย ตัดทอน ยุบ เปลี่ยนวิธี

จากตาราง 2 สรุปการวิเคราะห์ตนเองและใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ดังนี้

กลยุทธ์ SO มีจุดแข็งมาก มีโอกาสมาก → ให้เร่งสร้างงาน
 กลยุทธ์ WO มีจุดอ่อนน้อย มีโอกาสมาก → ให้พัฒนางาน
 กลยุทธ์ ST มีจุดแข็งมาก มีอุปสรรคน้อย → ให้ใช้จุดแข็ง ชนะอุปสรรค
 กลยุทธ์ WT มีจุดอ่อนน้อย มีอุปสรรคน้อย → ให้ตัดทอน ยุบ เล็กหรือ เปลี่ยนวิธี

แผนภูมิ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างขั้นการวางแผน ขั้นทำ ขั้นตรวจสอบ และขั้นกิริยา

จะเห็นได้ว่า การวิเคราะห์ตนเองและการประเมินตนเอง โดยใช้ข้อมูลและสารสนเทศ ที่ถูกต้องเป็นปัจจุบัน เป็นสิ่งสำคัญในการประเมินภายในของระบบประกันคุณภาพการศึกษาของคณะ/สถาบันให้เห็นทิศทางการพัฒนา ชัดเจนและข้อมูลจากการวิเคราะห์ตนเองสามารถนำมาแก้ไขพัฒนานับตั้งแต่ระดับการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ระดับการวางแผน และระดับการปฏิบัติแผน ได้อย่างเป็นรูปธรรม

บรรณานุกรม

ทักษิณ,มหาวิทยาลัย, *คู่มือการเขียนรายงานการประเมินตนเอง (Self Assessment Report/SAR)*

มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2544.

คู่มือการตรวจสอบและประเมินระบบประกันคุณภาพการศึกษา (ภายใน)

มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2543.

คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2543.

มหาวิทยาลัย, ทบวง, นโยบาย แนวทางและวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษา

กรุงเทพฯ : สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทางมหาวิทยาลัย, 2544.

อุทุมพร จามรมาน *การประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษา* กรุงเทพฯ : ฟีนีქซ์พับลิชชิ่ง, 2543.